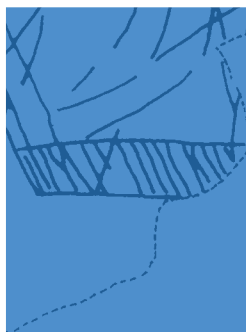

Exposició

EMPÚRIES

Port de Cultures

Dossier de premsa

Exposició **EMPÚRIES. Port de Cultures**

El Museu d'Arqueologia de Catalunya inaugura "EMPÚRIES. Port de Cultures", la nova exposició permanent del jaciment greco-romà d'Empúries (L'Escala)

- L'exposició explica l'evolució i la importància d'Empúries com a ciutat portuària en època grega i romana, mitjançant els testimonis que la seva història mil·lenària ens ha llegat.
- La mostra, que s'obrirà al públic el 28 de juliol, forma part de l'ambiciós i profund procés de transformació museogràfica del conjunt del MAC que es desplegarà al llarg dels pròxims tres anys.
- La nova mostra ha estat produïda en una col·laboració amb la Fundació "la Caixa" en el marc del programa Patrimoni en Acció.
- Dissenyada per captivar un ampli ventall de públics atrets pel jaciment, la mostra incorpora també innovadors recursos audiovisuals que interactuen amb les peces exposades.

La ciutat grega d'Empòrion, i després la romana *Emporiae*, constitueixen un dels jaciments arqueològics més importants de tota la Mediterrània occidental. Les ciutats varen ser porta d'entrada, primer de la civilització grega i després de la romana, a la península Ibèrica. El jaciment ens ha arribat fins als nostres dies amb un grau de conservació important, que fa que sigui un dels llocs més fascinants per a conèixer la història del Mediterrani antic.

La mostra "EMPÚRIES. Port de Cultures" és la nova exposició permanent del jaciment, que presenta una síntesi de la seva evolució urbanística,

paisatgística, artística i cultural des del moment de la seva funció fins a l'alta edat mitjana. L'exposició ocupa cinc-cents metres quadrats de l'antic museu monogràfic del jaciment, que ha estat convenientment reformat i condicionat per tal d'adequar-lo a les necessitats de la conservació de la col·lecció i fer-lo accessible als visitants.

La mostra presenta uns sis-cents objectes representatius de les extenses col·leccions conservades al MAC i especialment a la seva seu d'Empúries. Per tal de fer-la més atractiva i accessible, l'exposició també inclou recursos audiovisuals de darrera generació. **"EMPÚRIES. Port de Cultures"** ha estat comissariada per l'equip de conservadors i conservadores del MAC a Empúries, coordinats per la seva responsable, Marta Santos. El disseny expositiu ha estat desenvolupat per un conjunt de professionals encapçalats per Dani Freixes.

La inauguració de l'exposició ha comptat amb la presència institucional del director del Museu d'Arqueologia de Catalunya, Jusèp Boya; el director general adjunt de la Fundació "la Caixa", Joan Ramón Fuertes; l'alcalde de l'Escala Josep Bofill; i la consellera de Cultura Natàlia Garriga.

D'Empòrion a Empúries

Estructurada en set àmbits, l'exposició presenta una síntesi de l'**evolució paisatgística**, urbanística, institucional, social, cultural, política i religiosa del jaciment, des dels testimonis de les primeres ocupacions neolítiques fins a l'antiguitat tardana. La introducció ens situa en els testimonis que ens ha deixat la història d'Empúries per situar-nos en un primer àmbit on els déus d'Empúries tenen el seu paper singular. Un segon àmbit ens presenta l'**evolució del territori i del poblament**, així com les transformacions en els antics nuclis urbans mitjançant una projecció audiovisual que incorpora nombrosos recursos en 3D. L'**origen ancestral del poblament de la zona** es tracta en el tercer àmbit, des del període neolític fins els inicis de la cultura ibèrica. A la vitrina central i els sis espais multimèdia que ocupen l'espai principal de l'exposició es tracten els diferents àmbits que structuren el discurs relacionat amb les antigues ciutats grega i romana. El primer àmbit se centra en la **ciutat grega**, estructurat en diversos temes: l'origen de l'*empòrion*, cap al 575 aC i la configuració posterior d'aquesta petita polis situada a la riba de la Mediterrània; la vida a Empòrion i la seva particular idiosincràsia; els cultes que hi tenien lloc i els rituals funeraris davant la mort.

El següent àmbit ens introdueix ja en la situació creada amb la **presència romana**, des del desembarcament de les tropes durant la segona guerra Púnica fins a la creació d'una nova ciutat a la primeria del segle I aC i fins a la plena integració de la nova ciutat en el món romà. Els successius subàmbits ens parlaran de la decoració de les grans *domus*, amb excel·lents exemples de mosaics, pintures i elements escultòrics. També tracten de com era la vida a *Emporiae*, la societat i la vida quotidiana; l'economia urbana i l'explotació del camp; els cultes i les supersticions; i l'auge i declivi del port emporità, que passa tenir un paper secundari en els nous circuits del comerç de l'època romana.

Exposició **EMPÚRIES. Port de Cultures**

El darrer àmbit ens situa ja en **les transformacions posteriors** a l'abandonament de la ciutat romana a la fi del segle III dC, amb la creació del **bisbat d'Empúries** i l'aparició de noves zones de poblament, com en el cas del sector de Santa Margarida. Finalment l'exposició clou amb un esment al **llegat d'Empúries i al futur** d'aquest extraordinari jaciment, amb una reconeguda dimensió científica, cultural, social i educativa.

El déu Asclepi i altres tresors de l'exposició

“EMPÚRIES. Port de Cultures” exposa al voltant de 600 objectes arqueològics, tots ells procedents de les excavacions realitzades al jaciment des del segle XIX i que constitueixen una de les col·leccions arqueològiques més interessants de Catalunya, la península ibèrica i la Mediterrània occidental.

D'entre les peces més rellevants, hi destaca especialment la carta comercial grega de plom del segle VI aC on hi surten citats per primer cop els emporitans, la representació del déu Asclepi, feta en marbre de l'illa de Paros (única a la Mediterrània occidental) i el magnífic mosaic d'una domus romana del s. I aC amb la representació del sacrifici d'Ifigènia. Per primera vegada, s'exposen també, entre d'altres peces singulars, la placa d'ivori amb una inscripció en grec que transmet un pacte d'hospitalitat entre un emporità i un membre d'una família patrícia romana i també la presentació dels panells de pintura mural romana recentment restaurats.

La rellevància en la història d'Empúries

A la base de l'exposició hi ha l'important treball de recerca arqueològica desenvolupada pel museu i particularment amb la col·laboració de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid. Aquests treballs, pioners en l'estudi del paleopaisatge, han permès produir *"Empúries, una llarga història"*: una reconstrucció singular de tot el paleopaisatge d'aquest territori des del neolític fins a l'actualitat. Gràcies a les noves tecnologies 3D podem mostrar aquest paisatge, recurs que constitueix un dels elements més singulars de la nova proposta expositiva.

A la nova exposició també es presenten sis noves produccions multimèdia centrades en: Abans dels grecs. Els ritus de la mort; El port d'Empòrion; Viure a Empòrion; Viure a *Emporiae*; Auge i declivi del port emporità i Un nou poder, un ordre nou.

Una important fita en la transformació museística global del MAC

La nova exposició constitueix una fita en l'important procés de transformació museogràfica que el MAC va iniciar fa tres anys. Aquest important treball de renovació museogràfica busca fer un museu més atractiu, amb major capacitat d'interessar a públics d'origen, edats i condicions diverses. Tot això obeeix a la nova visió que inspira i governa l'actuació del museu: treballar per convertir-lo en un equipament de referència nacional i internacional on l'arqueologia explica, qüestiona, sorprèn i emociona.

La nova exposició permanent **"EMPÚRIES. Port de Cultures"** ha estat possible gràcies a la col·laboració institucional pactada entre la Generalitat de Catalunya i la Fundació de "la Caixa" dins del marc del programa *Patrimoni en Acció*, que ha aportat la meitat dels recursos necessaris per fer-la possible.

L'exposició

Els vestigis de la grega Empòrion i de la posterior *Emporiae* romana són els testimonis que ens ha deixat la història multiseccular d'una ciutat portuària i plural, abocada a la Mediterrània i oberta al contacte amb altres cultures. Aquesta exposició inclou una àmplia selecció de les peces més rellevants que s'han anat recuperant a les excavacions i que formen part de les col·leccions del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Empúries. Les troballes es presenten contextualitzades dins el procés de transformació constant de la ciutat emporitana i del paisatge de l'entorn.

Àmbits de l'exposició

L'exposició “EMPÚRIES. Port de Cultures” explica l'evolució i la importància d'Empúries com a ciutat portuària en època grega i romana, mitjançant els testimonis que la seva història mil·lenària ens ha llegat. La mostra s'estructura en set grans àmbits:

1. El déu d'Empòrion (pròleg)
2. Empúries, una llarga història
3. Abans dels grecs
4. L'Empòrion grega
5. L'*Emporiae* romana
6. Empúries a l'antiguitat tardana
7. El llegat d'Empúries. Una història amb futur (epíleg)

Al seu torn, els diversos àmbits que configuren la mostra integren també diversos subàmbits o espais expositius amb personalitat pròpia, alguns d'ells amb el suport de sengles muntatges multimèdia.

1. El déu d'Empòrion

La visita de l'exposició s'inicia amb la descoberta de la magnífica escultura hel·lenística identificada com una representació del déu grec Asclepi, procedent d'un taller grec del segle II aC, que és una de les peces més excepcionals de totes les que s'han trobat al jaciment emporità, i, sens dubte, també la més simbòlica.

L'estàtua es va recuperar el 1909, al final de la segona campanya d'excavacions, al sector sud de la ciutat grega, a la zona dels santuaris. En el mateix indret s'hi van trobar també l'escultura fragmentària d'una serp i altres restes escultòriques, relacionades amb els cultes emporitans del segle II aC, que també s'exposen en aquest pròleg de l'exposició.

2. Empúries, una llarga història

L'àmbit segon de la mostra està dedicat a explicar l'evolució del paisatge emporità, i també del poblament a través del temps, mitjançant un espectacular muntatge multimèdia, que integra nombroses recreacions 3D. Mitjançant aquestes imatges, els visitants poden descobrir com l'actual línia de la costa esdevé irreconeixible de seguida que reculem uns quants milers d'anys, en un procés de canvi constant del que són artífexs tant la mateixa natura com la pròpia intervenció humana. L'audiovisual tradueix les recerques paleoambientals desenvolupades per l'equip científic del museu en col·laboració amb altres especialistes de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid.

3. Abans dels grecs

L'àmbit tercer de l'exposició està dedicat a explicar el poblament anterior a l'arribada i establiment dels grecs en el territori emporità, durant el segle VI aC. L'àmbit es declina en dos subàmbits específics, el segon dels quals incorpora un interessant muntatge multimèdia.

Un poblament ancestral

Els indicis de poblament localitzats fins ara a l'entorn del jaciment d'Empúries es remunten al període neolític. Al llarg dels segles, aquest substrat humà passa per diversos estadis de desenvolupament cultural que cristal·litzen entre finals de l'edat del bronze i la primer edat del ferro, bo i donant lloc a una identitat autòctona reconeixible. Des del segle VII aC van arribar a aquesta zona productes d'origen fenici, tal com mostren algunes tombes de la necròpolis propera de Vilanera.

El procés ulterior de transformació d'aquestes comunitats locals, incentivat pels contactes derivats del comerç i per l'establiment del primer *empóron* grec al promontori de Sant Martí d'Empúries, queda també reflectit en les troballes arqueològiques corresponents als inicis de la cultura ibèrica en aquesta zona.

Els rituals de la mort

Al territori del voltant d'Empúries s'hi ha recollit nombroses restes i dades arqueològiques, relacionades majoritàriament amb els espais funeraris, que permeten reconstruir la història mil·lenària del seu poblament. Un dels paratges més rics en aquest sentit és el de Vilanera, un dels turons propers a les maresmes de l'antic estuari. Les necròpolis que s'hi ha excavat van ser utilitzades per les poblacions d'aquesta zona des del Neolític fins poc abans de l'arribada dels grecs.

4. L'Empúries grega

L'àmbit quart de la mostra, un dels més importants de la mateixa, explica l'origen i desenvolupament de l'*empòrion* grec, d'ençà a la seva fundació durant el segon quart del segle VI aC. Al seu torn, aquest gran àmbit de la mostra s'estructura en cinc subàmbits.

L'origen de l'*empòrion*

Cap al 575 aC, poc després de la fundació de Massàlia (Marsella), els grecs foceus posen rumb a l'oest i arriben fins al sud del golf de Roses. Allà, en un promontori estratègicament situat, hi estableixen un punt d'intercanvi permanent, un empòrion. La ubicació d'aquest primer nucli, anomenat més endavant *palaià polis* o "ciutat vella", coincideix amb la del poble de Sant Martí d'Empúries. Les funcions de l'empòrion són garantir els intercanvis amb la població local, acollir les naus comercials i redistribuir mercaderies d'orígens molt diversos.

El segon multimèdia, *El port d'Empòrion*, insisteix en l'activitat de comerç portada a terme en els espais portuaris de la ciutat grega. Nascuda com a port, Empòrion conservarà intactes al llarg dels segles els lligams amb el comerç i la navegació. L'activitat principal de la ciutat es fa palesa en el nom mateix, que transcriu el grec empòrion (ἐμπόριον) i significa "mercat". D'ençà de la *palaià polis*, i encara més arran de l'establiment al sud del port natural, la grega Empòrion és un port d'escala i de redistribució amb un paper clau en la xarxa comercial que vertebrava el litoral mediterrani peninsular.

Una petita polis a l'altra riba de la Mediterrània

Durant la segona meitat del segle VI aC, arran de l'arribada d'un nou contingent de població focia, es crea un segon assentament a la costa, a l'altra banda del port, avui conegut com la Neàpolis. Això comporta la consolidació de l'enclavament d'Empòrion i de l'activitat comercial que s'hi porta a terme. Les restes d'aquesta petita ciutat portuària constitueixen el testimoni principal de la presència grega a la península Ibèrica. Els materials recuperats a les excavacions conviden a imaginar com era la vida quotidiana dels seus habitants dins i fora de l'àmbit domèstic.

L'emissió de moneda demostra el grau d'organització assolit per la ciutat. La moneda emporitana incorpora de seguida, en forma d'abreviatura, el nom que la defineix com a polis i que conservarà sempre: Empòrion. L'ús de l'alfabet grec és una altra expressió de la seva idiosincràsia com a enclavament colonial.

Gràcies a altres testimonis arqueològics constatem que els grecs conviuen amb la població autòctona i amb gent d'orígens diversos que se sent atreta per l'activitat mercantil. És així com el port emporità esdevé un escenari privilegiat de contactes entre cultures diferents.

Aquest subàmbit es completa amb un altre muntatge multimèdia amb el títol *Viure a Empòrion*. L'Empòrion que ha revelat l'arqueologia és una polis de dimensions reduïdes i d'amplis horitzons. D'una banda, l'origen grec de la ciutat impregna la vida quotidiana i les relacions comunitàries.

Ho demostren troballes com ara vasos destinats al consum del vi en el marc reglamentat del *sympósion*, una celebració que és, alhora, una cadena de transmissió dels valors del món grec. De l'altra, la convivència amb la cultura ibera i altres contactes propiciats per l'activitat portuària dibuixen una societat oberta i diversa.

Cultes i rituals

L'únic culte emporità esmentat en les fonts antigues és el d'Àrtemis Efèsia, que el geògraf Estrabó fa extensiu a altres fundacions focèes. Desconeixem la ubicació d'aquest santuari, per bé que algunes troballes el podrien situar a la ciutat vella.

L'assentament posterior també inclou espais d'ús cultural, com ara el que es troba vora el port, possiblement dedicat a Demèter, deessa relacionada amb els cicles de la natura. La part sud de la Neàpolis, però, serà la que acollirà el principal sector religiós que, amb el temps, incorporarà noves deïtats com ara Asclepi i Zeus Serapis.

Davant la mort

Les necròpolis, situades al sud i a l'oest de la ciutat, són espais de memòria, però també de culte als morts. Les arrels focèes de la població emporitana expliquen la pràctica majoritària de la inhumació, ritual que s'acompanya amb l'ofrena de l'aixovar funerari. La cremació, però, atribuïda generalment a la població autòctona, no desapareix, i en alguns cementiris s'hi donen totes dues pràctiques simultàniament, indicatiu d'un ús compartit. Com sol passar en les societats antigues, molts enterraments corresponen a infants, i també a nadons inhumats a l'interior d'àmfores.

5. L'Empúries romana

L'àmbit cinquè de la mostra està dedicat al procés d'evolució dels dos nuclis que, a partir del segle I aC, conformaran el *Municipium Emporiae*, i a la seva plena integració en el món romà. Aquest important àmbit de la mostra també s'estructura en cinc subàmbits o espais museogràfics específics.

De la presència militar a la nova ciutat romana

El desembarcament de les tropes romanes arran de la Segona Guerra Púnica, seguit poc després pel control militar del territori, beneficia la ciutat grega, que manté una posició filoromana. En el segle II aC, els romans construeixen una instal·lació militar fortificada dalt del turó que confirma el valor d'Empòrion en l'estratègia de conquesta de la península Ibèrica. La intensificació del comerç marítim durant aquesta etapa finança la renovació de la ciutat i en reitera la funció de port de redistribució, ara de vi i d'altres mercaderies procedents sobretot de la península Itàlica.

Amb la fundació d'una ciutat nova a la primeria del segle I aC es produeix la plena integració en el món romà. La nova urbs ocupa una superfície de 22,5 ha, amb una trama urbana regular delimitada per una muralla perimetral.

L'any 45 aC la ciutat romana acull un contingent de veterans de les legions de Cèsar. La ciutadania romana es farà extensiva a la resta d'emporitans en època d'August, amb la unió de la Neàpolis i la ciutat romana en un sol recinte amb la denominació conjunta d'*Emporiae* i l'estatus de *municipium*.

La decoració de les grans domus

Una part important de la zona excavada de la ciutat romana correspon a residències de membres de l'estament que controla l'administració i l'economia d'*Emporiae*. Són veritables mansions que, d'acord amb les modes arquitectòniques imperants entre les elits romanes, es reformen i s'amplien amb jardins porticats, sales de recepció, grans triclinis... La decoració dels diversos ambients inclou mosaics, pintures i elements escultòrics, i serveix per fer ostentació de l'estatus privilegiat del propietari de la domus.

Societat i vida quotidiana

Les restes d'*Emporiae* són el testimoni silenciós de la vida que s'hi feia ara fa més de dos mil anys. A més del fòrum i de les grans domus, s'hi han excavat altres espais utilitzats pels homes i les dones de diversa condició que formaven la societat emporitana d'època romana: cases modestes, botigues i altres locals a peu de carrer on, entre altres coses, se servien menjars o beguda, es feia pa, es rentava roba i se'n tenyia. També cal esmentar, per la seva funció social, equipaments com ara les termes i l'amfiteatre.

Dècades d'excavació pacient han tret a la llum peces relacionades amb molts aspectes de la vida quotidiana a *Emporiae*. Dins la cultura material, hi abunden les vaixelles i els estris de cuina, de formes i orígens diversos;

també les eines, els llums d'oli, petits objectes de bronze i d'os com ara estils per escriure sobre tauletes de cera, i daus i fitxes per jugar; i, encara, estris per a la higiene personal, el pentinat i l'abillament. Totes aquestes troballes ens ajuden a conèixer els costums dels habitants de la ciutat romana.

Aquest mateix tema s'amplia amb un altre del muntatge multimèdia, *Viure a Emporiae*, que encara no ha revelat tots els seus secrets. La part de la ciutat romana que s'ha excavat, però, ja ens ofereix un retrat força acurat de l'estructura social i de molts aspectes de la vida quotidiana dels seus habitants. Les dades epigràfiques, les característiques dels espais domèstics i de les instal·lacions productives, i troballes de tota mena que ens parlen fins i tot de creences i supersticions, confirmen que el context cultural i històric en què s'emmarca *Emporiae* és el de l'inici de l'època imperial.

Urbs et ager: economia urbana i explotació del camp

Com qualsevol *urbs* romana, *Emporiae* acull activitats productives de tota mena, sovint lligades a la distribució de mercaderies elaborades localment (com ara salaons) o bé obtingudes en el territori pròxim (vi, cereal i altres productes agrícoles). Entre el material recuperat, hi abunden les àmfores i altres contenidors, com també eines i estris relacionats amb la pesca, la metal·lúrgia i els telers. Les nombroses troballes de monedes demostren una intensa circulació del diner, motivada pel comerç portuari i pel dinamisme econòmic de la pròpia ciutat.

El procés de romanització comporta la fundació de ciutats noves, però també canvis profunds en la manera de vertebrar i explotar el territori (*ager*) per sotmetre'l plenament al model romà. Un cop implementat, el nou model es tradueix en un augment de les terres conreades (ja sigui en règim de monocultiu en el cas d'algunes explotacions o depolicultiu en d'altres) i també en la introducció de nous conreus. Una altra conseqüència d'aquest procés és la proliferació de les *villae*, que esdevenen l'element característic del paisatge rural d'època romana.

Dins d'aquest subàmbit, al cinquè multimèdia, *Auge i declivi del port emporità*, insisteix en la continuïtat de l'activitat portuària i de comerç marítim durant l'etapa romana.

Grega o romana, la ciutat deurà sempre bona part de la seva prosperitat a la capacitat portuària. Després d'un període de gran activitat comercial al final de l'època republicana, *Emporiae* es converteix també en port d'exportació d'un rerepaís productiu.

L'activitat portuària hi continua sent important durant els primers segles de l'època imperial, però la competència d'altres ciutats costaneres de banda i banda del Pirineu, entre altres factors, van relegant *Emporiae* a port de segona categoria. La conseqüència última d'aquesta crisi serà l'abandonament de la ciutat.

Vius i morts, cultes i supersticions

La religió forma part de la vida de la ciutat, i n'ordena el calendari amb un seguit de festivitats. Els cultes oficials tenen per escenari el fòrum i els seus temples, mentre que el larari és l'espai reservat a cada casa per al culte domèstic. A més, les religions orientals i místèriques ofereixen respostes que transcendeixen la vida terrenal.

La societat romana és profundament supersticiosa: la varietat d'amulets i ritus propiciatoris n'és la prova. Les malediccions inscrites sobre plaquetes de plom dipositades a les tombes són una forma de màgia negra.

Les necròpolis d'*Emporiae* es troben fora dels límits urbans, als marges dels camins. Els primers nouvinguts d'origen itàlic practiquen la incineració. Les restes es guarden en urnes de ceràmica, vidre o plom que després s'enterren o bé es col·loquen dins de senzills monuments funeraris. Les ofrenes fúnebres inclouen ungüentaris amb olis balsàmics i altres objectes entre els quals hi pot haver l'òbol de Caront, la moneda amb què es paga el viatge de l'ànima al món dels morts. Amb el temps, la inhumació s'imposa i esdevé la pràctica funerària exclusiva.

6. La ciutat tardoantiga

L'àmbit sisè de l'exposició presenta l'evolució de la ciutat durant l'antiguitat tardana, fent un èmfasi especial en el procés de creació i desenvolupament de l'antic bisbat d'Empúries. L'àmbit integra el darrer dels espais de vitrina, "D'*Emporiae* a la seu del bisbat" i també un espai multimèdia "Un nou poder, un ordre nou".

D'*Emporiae* a la seu del bisbat.

L'abandonament del municipi romà a la fi del segle III dC representa l'inici d'una nova etapa caracteritzada, d'una banda, per canvis substancials en el paisatge i, de l'altra, pel poder vertebrador que exerceix l'Església damunt la societat i el territori.

La població es reparteix entre el promontori de Sant Martí d'Empúries, mai deshabitat, i el sector de Santa Margarida, sorgit en aquest període al voltant del bisbat d'Empúries.

Aquest nou model de poblament es mantindrà durant segles i enllaçarà amb una altra època: la del comtat medieval d'Empúries.

Un nou poder, un ordre nou.

Durant l'antiguitat tardana, s'ocupa l'àrea de Santa Margarida, a la riba de l'antic estuari. Les excavacions han confirmat que aquest nou assentament cristianitzat creix al voltant del conjunt episcopal. Sobre les restes de la basílica i del baptisteri, s'hi construïran més endavant diverses capelles. Una de les tombes singulars del baptisteri presenta una lauda de mosaic amb aquesta fórmula en llatí: "Frueix l'esperit que s'alegra en Crist". Es desconeix el nom de la persona a qui està dedicada, però és probable que es tracti d'un personatge destacat, potser fins i tot d'un dels bisbes emporitans que assisteixen als concilis.

7. El llegat d'Empúries. Una història amb futur (Epíleg)

El projecte de recuperació patrimonial d'Empúries s'ha basat, d'ençà de l'any 1908, en tres pilars fonamentals. El primer és la recerca, que ha fet possible construir un relat sobre la interpretació històrica del conjunt arqueològic des dels primers pobladors fins al llindar de l'època medieval, passant, naturalment, pels segles d'ocupació grega i romana. El segon és la preservació del jaciment, inseparable de la sostenibilitat de la gestió. El tercer correspon a la difusió, i inclou totes les actuacions encaminades a la transmissió del coneixement, adreçades tant al públic general i a l'alumnat de totes les etapes educatives com a la comunitat científica.

Empúries també ha estat i és un referent en matèria de formació, com ho demostren els Cursos Internacionals d'Arqueologia que ja fa temps que van deixar enrere la 75a edició i que, juntament amb la dimensió integral del projecte, han atorgat a aquest extraordinari jaciment una reconeguda dimensió científica, cultural, social i educativa.

EMPÚRIES. Port de cultures en 4 peces

(1)

Estàtua grega d'Asclepi

Neàpolis d'Empúries

Marbre

Segle II aC

És una estàtua única a la Mediterrània occidental, feta en marbre de l'illa de Paros. Més informació a la pàgina 8, a l'apartat "El déu de l'Empòrion".

EMPÚRIES. Port de cultures en 4 peces

(2)

Mosaic d'una domus romana amb la representació del sacrifici d'Ifigènia

Domus no excavada de la ciutat romana d'Empúries
tessel·les de pedra i morter
Segle I aC

Emblema de mosaic, de 56'7 x 60 cms, trobat el 1849 en una casa de la ciutat romana que encara avui no s'ha excavat. Decorava la part central d'una de les sales destinades a banquets (triclinia).

Està elaborat amb tessell·les molt petites i de color (opus vermiculatum) que permeten obtenir qualitats pictòriques, fou obrat en un taller de la Mediterrània oriental. Es pot datar entorn del s.I aC. i reproduïx una pintura grega, del s. IV aC, que representa l'escenificació teatral del mite del sacrifici d'Ifigènia, basat en la tragèdia d'Eurípides, Ifigènia a Àulida. Els grecs es troben al port d'Àulida per embarcar cap a la conquesta de Troia, però no poden sortir per la manca de vents favorables. Agamemnon, cap dels exèrcits grecs, havia ofès Artemis en ferir un cérvol consagrat a la deessa. Per tal de contrarestar el dany, calia que sacrificués la seva filla Ifigènia.

El mosaic representa aquest moment del sacrifici, amb Ulisses, vestit amb túnica marró i amb una llança a la mà, que condueix Ifigènia cap a l'altar de pedra que hi ha en primer terme. Agamemnon, afligit pel dolor, es tapa part de la cara amb la mà dreta. Sobre la columna hi ha les imatges d'Atenea i Apol·lo, i a l'angle superior dret hi ha Artemis conduint un cérvol destinat a substituir Ifigènia com a víctima del sacrifici en el darrer moment.

EMPÚRIES. Port de cultures en 4 peces

(3)

Carta comercial grega

Neàpolis d'Empúries

Plom

Segle VI aC

Carta escrita en alfabet grec sobre una làmina de plom. Es va trobar enrotllada a l'interior d'una habitació de la Neàpolis, durant la campanya de l'any 1985. Té forma rectangular i conserva 14 línies, encara que desconeixem la llargada d'aquestes degut al mal estat de conservació dels laterals; la part central, en canvi, és perfectament llegible. La seva lectura ha permès afirmar que es tracta d'un dialecte joni arcaic, que es parlava a l'àrea focea, amb presència d'eolismes. Es tracta d'una carta privada, de caràcter comercial, en la qual un personatge encarrega la compra i el transport de determinades mercaderies a un altre. És la primera vegada on se citen els emporitans, d'una ciutat -probablement Sagunt (Saiganthe)- i d'un personatge ibèric (Basped). La datació d'aquesta carta, seguint criteris filològics, es pot situar en el darrer terç del segle VI aC, raons per les quals es converteix en un document d'interès excepcional per al coneixement de la paleografia de la llengua jònia d'època arcaica i la seva influència sobre l'alfabet ibèric.

EMPÚRIES. Port de cultures en 4 peces (4)

Dracma emporitana

Empúries

Plata

Segle III aC

La ciutat grega d'Emporion va ser la primera ciutat de la Península Ibèrica que va encunyar moneda pròpia. A Empúries, els grecs van introduir l'ús de la moneda, que va esdevenir un element econòmic i un element de prestigi i d'identitat. Emporion va encunyar moneda de plata des del segle V a.C. fins al segle II a.C. A partir d'aleshores, Empúries només va emetre monedes de bronze seguint la metrologia romana, primer amb la llegenda ibèrica *UNTIKESKEN* i després amb la llegenda llatina *MUNICI(PIUM) EMPORIA(E)*.

El període d'activitat més important de la seca grega d'Emporion va ser el segle III a.C. Les diferents emissions de dracmes emporitanes, amb els seus divisors, són d'una gran bellesa artística, fet que demostra la qualitat tècnica dels gravadors que treballaven a la seca. A partir de mitjans segle III a.C. resta fixada la simbologia representativa de la ciutat. A l'anvers, es representa el cap de la nimfa Aretusa envoltat per tres dofins. Al revers, es representa el Pegàs, el cavall mitològic alat, amb la llegenda grega *EMPORITON*, que vol dir: "dels emporitans". A les emissions de finals del segle III a.C. el cap del cavall Pegàs es transforma en una petita figura humana que s'agafa els peus amb les mans, la interpretació de la qual és encara ara discutida.

Aquestes monedes, inspirades en encunyacions de la colònia grega de Siracusa (Sicília), van tenir una gran dispersió i acceptació tant a la Península Ibèrica com al sud de la Gàl·lia, com demostra la seva circulació i les nombroses imitacions identificades. La seva importància va ser fruit del resultat de les activitats econòmiques dels emporitans i del dinamisme del seu comerç, així com del paper polític que va desenvolupar Empúries al llarg del segle III a.C. en les relacions establertes entre cartaginesos i romans pel control del Mediterrani.

Crèdits de l'exposició

Organitza

Museu d'Arqueologia de Catalunya
Agència Catalana del Patrimoni Cultural
Departament de Cultura - Generalitat de Catalunya

Direcció

Jusèp Boya i Busquet

PROJECTE MUSEOGRÀFIC

Coordinació

Marta Santos Retolaza

Comissariat

Marta Santos Retolaza
Elisa Hernández Pastor
Joaquim Tremoleda i Trilla
Pere Castanyer i Masoliver

Disseny expositiu

Dani Freixes, Lali González, Vicenç Bou
(Varis Arquitectes)
Genís Tolosa (Mostra Comunicació)

Disseny gràfic

Teresa Moral
Xeixa Rosa
Núria Tresserra

Il·lustracions

Teresa Guix

Support en documentació de materials

Elisabet Moner

Estudi i documentació del paisatge per als 3D

Pere Castanyer
Dirce Marzoli
Ramon Julià
Jordi Montaner
Helmut Brückner

Correccions lingüístiques i traduccions

Chelín Galindo, Mercè López, Helena
Marín (Trama)
Andrew Hughes

PRODUCCIÓ I MUNTATGE

Coordinació i direcció de muntatge

Genís Tolosa

Producció

Mostra Comunicació
Mòdulexpro
Fusteria Giralt
Gràfics Rètol
Pindacor Amodeo
Miragrup

Moviment i instal·lació de peces

Enric Martí, Raquel López, Elisabet Moner
Rut Geli, Joan Mayoral, Guillem Mauri
(MAC-CASC)
Nordest

PRODUCCIONS AUDIOVISUALS

Guió i direcció tècnica

Joan Mallarach
Manuel Balaguer

Producció i instal·lació audiovisual

DIGIT. Enginyeria de sistemes audiovisuals

Continguts 3D

Daniel Baños (Artium Technological Lab)
Wasabi Produccions

Videos en vitrina

Daniel Serra

Imatges

Museu d'Arqueologia de Catalunya
Deutsches Archäologisches Institut - Madrid
Fons J. Esquirol (Arxiu Històric de l'Escala)
Gabinet Numismàtic de Catalunya (MNAC)
Museu d'Art de Girona
Museo Arqueológico Nacional, Madrid
British Museum

CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ

Equip MAC

Laura Lara
Maria Molinas
Cristina Garcia
Paula Molina
Jaime Salguero
Núria Deu

Equip CRBMC

Mireia Mestre (directora)
Silvia Llobet
Natalia Benítez
Saray Morales
Alice Malfatto
Carmelo Ortega

COMUNICACIÓ

Joan Muñoz (coordinació)
Iolanda Puigdevall
Sandra Tello

Imatge gràfica

Xavier Solé

Comunicació digital

Laia Codina (El Giroscopi)

ADEQUACIÓ ARQUITECTÒNICA

Gestió tècnica

Abel Bruch (ACdPC)
Francisco Reina, Marta Estalella
(INCASOL)

Direcció i coordinació d'obra

Vicenç Bou (Varis Arquitectes)
Gaietà Bigarós

Crèdits de l'exposició

Execució d'obra

Construccions Leinad 2001

SUPORT TÈCNIC I ADMINISTRATIU

Gestió administrativa

Silvia Fabrech
Cristina Hostench
Mercè Turu (ACdPC)
Olga Caneda (ACdPC)

Suport tècnic

Enric Martí
Carles Ferrera
Alexandre Gracia
Empar Espinosa

Atenció al públic

Susana Casellas
Ariadna Domingo
Miquel Florejachs
Teresa Gasull
Joan Gost
Martí Guinart
M. Gràcia Morillas
Francesca López Cruz
Ferran Pérez Basaurit
Teresa Ruiz
Rita Serrano
Mònica Tauste

AGRAÏMENTS

Ajuntament de l'Escala
Deutsches Archäologisches Institut –
Madrid
Museo Arqueológico Nacional
Centre de Restauració de Béns Mobles de
Catalunya
Museu d'Art de Girona
Ramon Buxó (MAC Girona)
Gabriel de Prado (MAC Ullastret)
Rut Geli (MAC CASC)
Mario Cervera (MAC Barcelona)
Arturo de la Oliva (MAC Barcelona)
Carme Clusellas (Md'A)
Maria Clua (GNC.MNAC)
Isabel Izquierdo (MAN)
Marc Bouzas
Santi Riera
Ana Ejarque
Dolors Codina
Miquel Molist
Anna Bach
Sther Espigulé (Empordà Caterva)
Grup de Reconstrucció Històrica de
Badalona

On l'arqueologia explica, qüestiona,
sorpren i emociona

Exposició
EMPÚRIES. Port de Cultures

Sala de premsa
digital

Contacte de premsa

Iolanda Puigdevall, comunicació Empúries
ypuigdevall@gencat.cat

Joan Muñoz, comunicació MAC
joanmunoz@gencat.cat